

Kelemen László

Román vagy magyar?

Az erdélyi „magyar” táncok kapcsán

„Az a dolgunk, hogy hidat építsünk
a kőből, amivel megdobtak.”

(Böjte Csaba, OFM)

Már tánc házas éveim elején találkoztam olyan táncdallamokkal, először a székieknél, amelyeket *magyarnak* neveztek. Akkor már hallottam Brahms magyar táncait, ahol Brahms inkább egzotikumként, zenei mottóként kezelte a pesti csárdákban hallott dallamokat.

A széki *magyar* tánc dallamai azonban nagyon másak voltak, mint Brahms magyar táncai, soknak rögtön felismerhetően volt olyan vokális változata is, amit még otthonról, Székelyföldről ismertem, semmi közük nem volt a szerzett zenéhez, annál inkább a régi stílusú népdalokhoz. Világos lett tehát, hogy népzene hallok, amelyhez tánc is tartozott, és arról nevezték el a dallamokat is. „Húzz egy magyart” – mondták a prímásnak, aki természetesen az ott *magyar* táncnak nevezett tánc dallamait kezdte el muzsikálni. Az ottaniak nem tettek különbséget a tánc és a tánc alá húzott zene között, a tánchoz muzsikált zenét is táncnak hívták, ha szoktak rá arrafelé táncolni. Mátray Gábor említi 1854-ben: „A magyar tánczenének neve közönségesen csak: »magyar«”.

Aztán az is felmerült anno bennünk, kezdő tánc házasokban kérdésként, hogy akkor a többi Széken játszott zene, amit nem *magyar* táncnak hívták az adatközlők, például a csárdások, jóllehet volt esetleg *magyarnak* játszott variánsuk is, azok nem magyar eredetűek, csak a *magyarok*? Széken néha ugyanannak a dallamnak tempóban, ritmusban igazított változatára jártak csárdást és *magyar* táncot is, de volt olyan falu, ahol az ugyanazon stílusú, hangzású és tempójú, *magyarnak* nevezett dallamra csak férfitáncot táncoltak, volt, ahol párosan is, sőt négyesben is (két pár) járták, például az észak-mezőségi Buzában. Kalotaszegen a legényest kísérő lánykörtáncot hívták *magyarnak* is. A dél-erdélyi szórvány-magyar területeken szintén találtunk *magyaros* nével elnevezett táncdallamokat és táncokat is, amelyekre hol párosan táncoltak, hol legényes táncot jártak („pontoztak”), például Magyar királyfalván. A *magyar* névű táncokon belül tehát nemcsak többfajta táncot (legényest, párost, körtáncot) jártak egyazon dallamra, de még olyan dallam is volt, amelyre egy falun belül többfajta páros *magyar* táncot jártak a tempóban, dallamban, ritmusban változatlan zenére. Magyarországon például vallási felekezettől függően hol belső, hol külső lábbal kezdték a táncot, párban vagy négyesben.

Sok helyen egyes *magyar* táncok külön elnevezést kaptak egy-egy személyről, mint például „Barna János lassú magyarja” Buzában, vagy „Rákóczi ritka magyarja” Bonchidán. Az eljárás régtől fogva ismert, elég csak Kájoni János „Apor Lázár tánca” címmel ellátott dallamára gondolnunk. Ezek az el-

nevezések azonban ma már semmiféle relevanciával nem bírnak, a dallamot természetesen sem Rákóczi, sem Barna János nem szerezte, de táncolhatta, és jelzik, hogy a múltban kihez kötötték a zenészek egy-egy dallam táncbéli használatát, ami aztán a dallammal együtt a zenészek között hagyományozódott. Rákóczihoz valószínűleg már senki sem kötötte az illető táncot Bonchidán, amikor a zenészek még mindig a nevével nevezték, Barna Jánost az erdélyi hangszeres népzeneátíró Utolsó óra gyűjtés (1997–2000) zenészei már nem ismerték, mikor ezzel a névvel rögzítettük lassú magyarját és a hozzátartozó zenét.

A táncokkal kapcsolatban már korábban is sokat olvastam az Erdélyben tiltott, de becsempészett akkori alapműben, az 1980-ban a Zeneműkiadónál megjelent *Magyar néptánc-hagyományok*ban. A táncdivatok akkoriban is általában nyugatról keletre terjedtek, és nagy szerepük volt benne a 18. század végétől (Magyarország és Erdély török alóli felszabadításától kezdve) a táncmestereknek. Pávai István egy másik tanulmányában Kodályt idézi: „ritmusban hasonló táncdarabot könnyen kölcsönvesz egyik nép a másiktól. Van olyan zenedarab, hogy magyarok magyar, románok román táncot járnak rá.” Pávai idézett cikkében még Kodály másik fontos táncterminológiai észrevételére is hivatkozik a későbbi gyűjtések során Erdélyben is fölbukkanó lassú magyarral kapcsolatban: „Igen ritkán nevezik magukat a magyar kiadványok és kéziratok verbunkosnak. A magyar olyan elnevezés volt, mint az allmande, anglaise, français, polonaise. Képtelenség is a legmagyarabb táncot és zenéjét idegen névvel megcsúfolni.”¹

Kodály ösztönzésére és gyakorlati, anyagi segítségével indult útjára az ötvenes években a magyar néptánc-kutatás nagy nemzedéke, amely végül tapasztalatait a már idézett *Magyar néptánc-hagyományok* című gyűjteményes kötetben összegezte. Az eredmények továbbgondolása azonban váratott magára, míg Pávai István meg nem jelentette *Az erdélyi és a moldvai magyarság népi tánczeneje* összefoglaló kötetét 1993-ban (újabb, bővített kiadása 2013-ban jelent meg).

A magyar táncok dallamai. A magyar tánc elnevezés tehát a Mezőségen bukkant fel először több változatban, még a románok is így hívták (ungurește, ungureasca, ungurime), és ezek a táncok sok régies és régi stílusú dallammal kapcsolódtak. A magyar, magyaros megnevezés azonban nem föltétlenül jelenti a dallam magyar származását is. Ráadásul a zenészek gyakran muzsikáltak más nemzetiségű közösségnek is, olyankor „románul”, „cigányul” játszottak, ami sokszor nem jelentett más dallamokat, hanem bizonyos más stílust, más táncokat, vagy más sorrendet a táncokban. Még komplikálja a megértést az a tény, hogy a különböző társadalmi rétegeknek más-más zenét kellett játszani. Pávai István egyik adatközlője „a háború idején egyaránt muzsikált »románul uraknak«, »románul parasztoknak«, más-más dallamanyagot, más-más táncokhoz a Felső-Maros mentén, a Sajó völgyében, s Maroshévíz környékén; »magyarul uraknak«, »magyarul parasztoknak« Felső-Maros mentén és a Gyer-

¹ Pávai István, *Kodály Zoltán és a magyar tánc*, http://mzst.hu/pdfs/mz%202018_2_161_Pavai.pdf, 37.

gyói medencében, ugyanakkor zsidóknak sajátos lakodalmi és táncdallamokat játszott, sőt, cigányoknak is zenélt.”²

Világossá vált ezek után, hogy ha valamilyen rendet szeretnék tenni ebben a komplikált helyzetben, amit az erdélyi magyar táncok körül tapasztaltam és amit a fentiekben megpróbáltam vázolni, zenei oldalról kell megpróbálnom, akár dallamszinten is vizsgálni a kérdést. Három nagyon alapos és komoly elemzésre támaszkodhattam, az egyik Martin tanulmányai a *Magyar néptánc-hagyományok* már idézett kötetében, a másik Bereczky János, Paksa Katalin és Domokos Mária összegzése és elemzése a Bartók *Rumanian Folk Music* 2. kötete nyomán,³ harmadik Pávai már idézett kötetének dallamelemzése. Természetesen ennek az írásnak sem terjedelme, sem célközönsége nem teszi lehetővé, hogy ezeket az elemzéseket itt közreadjam, inkább most a kérdés nagyközönség által is érthető részére szeretnék kitérni. Viszont az elemzések alapján kétség nélkül megállapítható, hogy a magyar táncok dallamainak törzsanyaga magyar származású dallamokat is jelent, mind a magyar táncok, mind a régi stílusú erdélyi legényes és páros táncok zenéjében.

Kinek a népzeneje? A kérdéssel kapcsolatban azonban folyamatosan szembesülnünk kellett és kell a „vox populi”-val is, azoknak a nem szakembereknek, vagy szakembereknek nevezett dilettánsoknak a véleményével is, akiktől gyűjtöttünk, vagy akiknek bemutattuk gyűjtéseinket. A gyűjtések során, mikor más vidékről való dallamokat kérdeztünk, hogy ismerik-e, sokszor hallottuk azt a megjegyzést Erdélyben, hogy „de hát ez román” (magyaroktól), vagy fordítva, „de hát ez magyar” (románoktól). A megjegyzések azt jelezték először is, hogy maga a népzene került „önhibáján kívül” egy olyan nemzeti azonosságot meghatározó kategóriába, amely a gyűjtött anyag nemzeti kizárólagosságát is feltételezte. Másodsor pedig azt is megmutathatták, hogy azon a vidéken, ahol kérdeztük, ugyan ismerték valamilyen szinten az illető dallamot, de nem mindig ugyanaz a nemzetiség őrizte meg, akitől kérdeztük.

Jórészt „polgári” körökben, de a polgárosultabb vidékeken, például székellyföldi falvakban is a széki vagy mezősegi hangszeres népzene egyöntetűen románként tartották, és idegenkedtek tőle a nyolcvanas években, de talán még most is. Szülőfalumban, Ditróban, családomban akkor még ismertek a magyar nótákon kívül számos régi stílusú népdalt is, ezért érthetetlen volt számomra, miért nem hallják meg a széki és az otthoni, ditrói között a rokonságot. Még a közeli gyimesi zenét is idegennek érezték, nem beszélve a moldvai népzeneről, énekelték bár magyarul.

A gyűjtéseim során, például Máramarosban viszont azzal az egyöntetű helyi román véleménnyel találkoztam, hogy a belső erdélyi népzene, még a mezősegi román hangszeres népzene is, nem igazi román népzene, az mind magyar. Az erdélyi magyarok és románok viszont egyöntetűen románként érzik és nevezik a máramarosi népzene.

² Pávai István, *Az erdélyi és a moldvai magyarság népi tánczenéje*, Teleki László Alapítvány, Budapest, 1993, 174.

³ *Magyar-román dallamkapcsolatok Bartók román gyűjteményében (Rumanian Folk Music II. kötet)*, in: *Népzene és zenetörténet IV*, szerk. Vargyas Lajos, Budapest, Editio Musica, 5–109.

Kiváló tanáraink a kolozsvári Zeneakadémián, Szenik Ilona és Traian Mîrza arra is rávilágítottak, hogy ugyanazok a dallamok máshol más tempóban, metrumban, funkcióban is használatosak, magyaroknál, cigányoknál és románoknál egyaránt. Kodály szerint „ritmusban hasonló táncdarabot könnyen kölcsönvesz egyik nép a másiktól. Van olyan zenedarab, hogy magyarok magyar, románok román táncot járnak rá.”⁴

Adódik a következtetés: az erdélyi, *magyarnak* nevezett táncok és a hozzájuk játszott dallamok nem szükségszerűen kötődnek kizárólagosan egymáshoz, a dallamok származása, „nemzetisége” pedig végképp különvált a tánc megnevezésétől. Ugyanazt a magyar eredetű dallamot játszhatta tehát román énekes közönségének a máramarosi muzsikusa a helyi stílus jellegzetességeivel felöltöztetve, mint a kalotaszegi magyar zenész a magyar énekes közösségének, anélkül hogy tisztában lettek volna annak eredetével, vagy azzal a ténnyel, hogy azt a dallamot más nemzetiségű közösségek is használják Erdély egy másik tájékán.

Az eddig leírtakból következően nyilvánvaló, hogy a *magyar* táncokat nem csak és kizárólag néhány tipikus dallam helyi (magyar származású) változataival kísérték, hiszen egy hosszabb, az ottani törzanyagba tartozó táncba a zenészek kénytelen-kelletlen, a változatosság kényszerétől hajtva mindent belemuzsikáltak, ami eszükbe jutott és amit be tudtak illeszteni a tánc kíséret ritmusába. Származásától függetlenül egy dallam természetesen még lehet egy-egy közösség kedvenc, akár kitüntetett sallangokkal is felékesített „nemzeti” dallama, mint a szlovákoknál a himnuszuk dallama, vagy nálunk a *Tavaszi szél vizet áraszt* például, ahol a használat kiterjedtsége szentesíti a nemzeti pantheonba való tartozást. Viszont azonnal ideologikus harcokba kerül az az elemző, aki ezekkel a kialakult köztételekkel ellentétben az idegen származással szembesíti a nagyérdeműt. Ez igaz véleményem szerint az erdélyi román vagy cigány dallamokra is, hiába hívják az adatközlők akár románestenekek, vagy csingerdinek, nagyon sok köztük az idegen (pl. magyar) eredetű.

Kijelenthetjük, hogy a „magyar” tánchoz tartozó dallamok egy kis része, még akkor is, ha első látásra nemzeti karaktert hordozónak tűnnek, egyáltalán nem biztos, hogy magyar eredetű, de még az sem, hogy népdal. A dallam származását csak az a fajta mélyenszántó összehasonlító zenei vizsgálat (összehasonlító zenefolklór) tudja bizonyítani, amelyet Bartók Béla kezdett el,⁵ és amellyel, nyomdokain járva, sokan foglalatostokdáltak a legutóbbi időkig az erdélyi folklór viszonylatában, főként Magyarországon. Ebben a sziszifuszi munkában a magyar zenetudomány európai összehasonlításban is az élen jár, és csak sajnálni lehet, hogy a környező országok tudósai a maguk portáján nem végeztek ugyanazt el.

A kérdés azonban korántsem csak tudományos szinten merül fel. Azóta, amióta a kelet-európai nemzetek önmeghatározásuk egyik alapkövévé a „nemzeti” folklórt tették, rendszeresen előkerül a közbeszédben is, és mi sem

⁴ Pávai István, *Kodály Zoltán és a magyar tánc*, i. m., 37.

⁵ Bartók, *Népzene és a szomszédnépek népzeneje*, <https://mek.oszk.hu/14900/14991/14991.pdf>, „Az összehasonlító népzenei kutatás az egyes népek népzenejének egymásra gyakorolt hatását vizsgálja.”

könnyebb, mint valami *ellen* meghatározni magunkat, és rendre úgy tenni, mintha az együtt élő másik nemzet elorozná ősi javainkat. Ha ez a veszély nem heveny, akkor jövünk „mi”, vagy „ők”, az egy nemzetből valók, és megpróbáljuk a miáltalunk ismertet, elfogadottat és kedveltet kizárólagosan magyarnak, romának stb. beállítani. Hogy csak a mi portánkon söpörjek, a „melyik az igazi magyar népdal?” kérdés például már a 19. században ádáz vitákat generált. Liszt Párizsban megjelent könyvecskéje (*Bohémiens et leur musique en Hongrie*, 1859) pedig egyenesen botrányt kavart, mert a „cigányzene” cigány voltát bizonygatta, és rendkívül meglepődött a felháborodott magyarországi reagálásoktól. (A magyar főurak, akik mint amatőr zeneszerzők ezeket a zenéket többnyire írták vagy másolták a népdalok mintáiból, és cigányzenészeikkel eljátszották, nem szerették, ha lecigányozzák őket.) Még a 20. század fordulóján is, olyan elsőrangú szakember, mint Seprődi János, sem tett különbséget az írott magyar dal és a népdal között. Bartókékat is a közkedvelt magyar nótától való elfordulásuk vezette a régi magyar parasztdalok felfedezésének rögzös, de igazi felfedezéseket adó útjára. A táncházmozgalom is a „valami ellen” úton járt, amikor az éttermi cigányzenével szemben határozta meg önmagát és fordult a falusi muzsikások felé, anélkül hogy észrevette volna, vagy észre akarta volna venni, hogy sok esetben ugyanannak a zenének, dallamvilágnak a különböző változataival állunk szemben. Ma már, köszönhetően az összehasonlító zenefolklórt művelő magyar tudósok magas színvonalú, kitartó munkájának, kimondhatjuk, hogy jól állunk mi, magyarok: többnyire dallamcsaládszinten meg tudjuk mondani, hogy a dallam, amit vizsgálunk, magyar vagy egyéb származású-e. Persze ezért nagyon sokan néznek ránk ferde szemmel, különösen a szomszédból, azt gondolván, hogy elrabolunk tőlük valamit, ami szerintük kizárólagosan az övék, hiszen esetleg nemzeti identitásuk egyik alkotóeleme.

Román vagy magyar? Erdélyben ez a kérdés még akutabb, hiszen mióta a román impériumváltás megtörtént, a román értelmiség jó része Erdélyben próbálta megtalálni nemcsak a „nemzet” (romantikus nemzetfogalom szerinti) etnogeneziséket, de az ősi román népzeneét is. Ebben a törekvésükben cseppet sem zavarta őket a történelmi nemzetértelmezés középkori vagy újkori, változott szemlélete, vagy az az elsőre hallható különbözőség a történelmi három fejedelemség zenéjében, amely alapvetően a sokszázados külön fejlődés eredménye. Ebben a közegben, éppen az ideológiák túltengésének következtében, a román folkloristák egy része régen is úgy ítélte meg, talán még ma is azt hiszi, hogy a magyarok „ellopják” az erdélyi román népzeneét.

A vád már Bartókkal szemben is felmerült anno. Coriolan Petranu a *Revue de Transylvanie* 1937. évfolyamában például ezt írja: „Nyugaton nem ismerik az ilyen Bartók-féle próbálkozásokat más népek szellemi kincseinek elsajátítására; ezzel szemben nekünk állandóan harcolnunk kell a magyaroktól kiinduló ilyen irányú törekvések ellen. És akkor csodálkoznak azon, hogy nem tudjuk megőrizni a méltóságunkat?”⁶

Ez a kitartó vádaskodás aztán odáig fajult, hogy egy román folklorista még a nyolcvanas évek elején, jó pár szekus társaságában azt kérte számon a ko-

⁶ Kárpáti János, *Bartók Béla keresztútjában*, in: forrasfolyoirat.hu/0603/karpati.pdf

lozsvári táncmuzikánszereken, hogy miért játsszák mérai (magyar) legényes tánc-hoz a mőcvidéki *Abrudon țarina* néven ismert „román” táncdallamot, hiszen ezzel mintegy „ellopjuk” a román népzeneét. Hasonló vélekedésnek még néhány éve Gyergyótólgyesen is hangot adtak román „szakemberek”, ahol például a helyi kultúrház igazgatónője próbálta megakadályozni a gyűjtésünket, ugyanilyen indokkal. Az is előfordult az adatközlőink elmondása szerint a különböző fesztiválok, nyilvános előadások, mint pl. a „Megéneklünk, Románia”, hogy a magyarnak nevezett táncokat nem lehetett így nevezni, románra kellett változtatni, vagy valamilyen semmitmondóan semleges (román) nevet kellett nekik adni. Természetesen ezek a „szakemberek” nem olvasták Bartók még 1934-ben megjelent összefoglalóját (sem), ahol megállapítja: „a régi dallamok az egész magyarlakta területen egységes karakterűek: lényegileg ugyanolyan szerkezetűek Sopron vm.-ben, mint Csíkban és Moldvában, Bereg vm.-ben, mint Szerémben”⁷, vagy, ha olvasták is, egyáltalán nem vették figyelembe som-más megállapításait.

Az erdélyi, mezőségi magyar–román kölcsönhatások irányát a következő-képpen látja Bartók: „Milyen bizonyítékaink vannak arra, hogy ezek átvételek a magyar, illetve a székely anyagból, nem pedig fordítva? Legerősebb bizonyíték az, amit nem lehet elégszer hangoztatni: hogy a régi magyar dallamanyag lényegében véve teljesen egységes, még Dunántúl is nagyjából ugyanaz, mint Székelyföldön; a román anyag viszont, amint előbb mondtam, egyáltalán nem egységes. Tehát nem valószínű, sőt éppenséggel lehetetlennek látszik, hogy az aránylag kisszámú mezőségi románoktól terjedtek volna ezek a dalla-mok a székelységekre és – a nagy román gyűrű Bihar megyei részét átugorva – a magyarság többi területére.”⁸ A kölcsönhatás kérdéskörére adott válaszait Bar-tók a több mint 13 ezer felgyűjtött dallam birtokában, amerikai tartózkodása alatt összegezte a kéziratban maradt és végül 1967-ben kiadott háromkötetes *Rumanian Folk Music*ban.⁹

Az akkor megfogalmazottakat erősíti meg és egészíti ki az újabb gyűjté-seket figyelembe véve Bereczky János, Domokos Mária és Paksa Katalin az 1982-ben megjelent *Magyar–román dallamkapcsolatok Bartók román gyűj-teményében* című alapvető tanulmányában.¹⁰ Témánk szempontjából nagyon fontos, ma is érvényes megállapításaik közül néhányat idézek. „Az új mezőségi gyűjtések hatalmas magyar anyaga megerősíti Bartók feltevését, mégpedig abban, hogy valóban nagyon szoros a magyar és román dallamok közti kap-csolat ezen a vidéken, a magyar hatás azonban nem elsősorban a szomszédos területről való beszivárgás, hanem egy mélyen gyökerező helybeli hagyomány eredménye, amely alapvető stílusjegyeit tekintve szervesen beletartozik az egységes magyar népzene-kultúrába” (6–7. o.). „Más megközelítésben ugyan-csak fontos eredményekre vezet a dallamföldrajzi vizsgálat. Bartók szerint ez azt jelenti, hogy a magyar nyelvterületen – a dialektuskülönbségek ellenére – ugyanazok a régi stílusok, dallamfajták élnek. A hagyományörzés foka azonban

⁷ Bartók, Népzene és a szomszédnépek népzeneje, i. m.

⁸ Uo.

⁹ Bartók Béla, *Rumanian Folk Music I–III.*, szerk. Benjamin Suchoff, The Hague, 1967.

¹⁰ *Magyar–román dallamkapcsolatok Bartók román gyűjteményében*, i. m.

vidékenként változó. Előfordul, hogy a dallam elterjedésének egymástól távol eső pontjait ismerjük csupán, mivel a közbeeső területen a hagyományból már kihulltak. Ez a magyarázata például egyes dél-dunántúli és mezőségi dallamtípusok szoros zenei rokonságának. Bizonyos dallamkapcsolatokat pedig nem is értelmezhetünk másként, csak úgy, ha a valamikori szélesebb elterjedés fennmaradt adatainak tekintjük őket. Végül egyes régi dallamokat már csak egy-egy elzárt vidék őriz. Látszólagos földrajzi elszigeteltségük ellenére zenei jegyeik alapján azonban ezek is szorosan beletartoznak a magyar régi stílus nagyobb összefüggéseibe. (Erről a kérdésről I. Bartók: *Népzeneünk és a szomszéd népek népzeneje* c. tanulmányának *Mi bizonyítja a régi magyar pentaton anyag magyar voltát?* c. fejezetét, valamint Kodály: *Mit akarok a régi székely dalokkal?* c. cikkét.)” (7–8. o.).

A több százezer új gyűjtött dallam birtokában, tanulmányukban a szerzők a második kötet énekelt dallamait helyezték immár sokkal szélesebb kontextusba és vonták le az adódó konzekvenciákat: „A Rumanian Folk Music vokális dallamainak összehasonlító vizsgálata tovább erősíti azokat a »szabályszerűségeket«, amelyeket Bartók korábban megállapított. Az átvételek bizonyos területeken (Mezőség, Bánság, Máramaros) néprajzi és történeti okokból viszonylag gyakoribbak, másutt, hozzánk közelebb eső, de elzárt vidékeken (pl. Bihar egyes részein) ritkábbak. Az átvett anyag zenei stílusok szerint is megoszlik: általánosan elmondhatjuk, hogy a románság a régi magyar stíusból kölcsönzött a legtöbbet. Az is előfordul, hogy egy-egy dallamnak régiesebb, »magyarosabb« formáját őrizi, mint a polgárosultabb magyar parasztság (pl. pontosabb a kvintváltás, vagy tisztább a pentatónia).”

A következtetések tehát világosak, nagy kár, hogy a magyar megállapítások nyomán nem indult el egy közös román–magyar diskurzus és az erők egyesítése a további kutatások érdekében, az utolsó utáni órában, hiszen látni való, a nyugati kommersz kultúra beáramlása a Kárpát-medencében nagyon gyorsan kiirtja a falusi, paraszti kultúra maradékát is, jó, hogyha a falvak megmaradnak.

Bartók igazsága. A legfontosabbnak a jövőt illetően annak a felismerését látom, hogy múltunk tanulmányozása segít a mindennapokkal való szembenézésben. Nem valamiféle ideologikus ködben kellene múltunkat látnunk, hanem minél tisztábban, hiszen akkor kaphatunk a mai életünkre is pontosabban használható iránymutatásokat. Az erdélyi magyar népzene viszonylatában büszkéek lehetünk arra, hogy sokkal többet adtunk a közös erdélyi népzenei kultúrába, mint amennyit kaptunk a társnemzetektől. Az a vízió lebeg a szemem előtt, hogy olyan ez a teljes Kárpát-medencei hagyományos kultúra, mint egy gyönyörű ház, amelybe a téglákat minden itt lakó nemzet beleadta, azonban az összetartó *malter* magyar. Sajnos, néha az az érzésem, hogy ma már senki nem olvas tudományos írásokat, még a szakmájába vágókat sem, még Bartók írásait sem. Nem olvassák a környező országok folklórral foglalkozó szakemberei sem (noha Bartók a mai napig például a legtöbb román népzenei jegyző gyűjtő), mert ő és követői pontos, sok ezer adattal alátámasztott megállapításaival nem tudnak mit kezdeni preconcepcióik foglyaiként. Különösen igaz ez abban az ideológiáktól terhes szellemi környezetben, amely bennünket itt, Közép-Kelet-Európában jellemez (inkább Kelet, mint Közép...). Mindenki-

nek ajánlom azonban Bartók legszemélyesebb hitvallását, különösen azoknak, akik nacionalizmussal vádolták őt, és vádolják követőit a mai napig: „(...) magyar zeneszerzőnek tartom magamat. (...) Az én zeneszerzői munkásságom, épp mert e háromféle (magyar, román és szlovák) forrásból fakad, voltaképpen annak az integritás-gondolatnak megtestesüléseként fogható fel, melyet ma Magyarországon annyira hangoztatnak. [...] Az én igazi vezéreszmém azonban, amelynek, amióta csak mint zeneszerző magamra találtam, tökéletesen tudatában vagyok: a népek testvérré-válásának eszméje, a testvérré-válás minden háborúság és minden viszály ellenére. Ezt az eszmét igyekszem – amennyire erőmtől telik – szolgálni zenémben; ezért nem vonom ki magam semmiféle hatás alól, eredjen az szlovák, román, arab vagy bármiféle más forrásból. Csak tiszta, friss és egészséges legyen az a forrás!”¹¹

A határok megnyílásával és a kommersz kultúrát maga előtt toló nyugati, fogyasztói társadalom betódulásával Erdélybe a mi „magyar táncaink”, de a románoké, cigányoké is nagyon gyorsan perifériára, öreg és öregedő adatközlők emlékezetébe szorultak vissza. Azonban a XX. századi gyűjtéseknek és a ma is virágzó táncházmozgalomnak köszönhetően ezek a magyar táncok szórakoztató és identitásképző erejüknel fogva ma ismét a közkultúra részeivé válhatnak. Van tehát mindannyiunknak, nemcsak a magyaroknak, honnan meríteni, ha inni már nem is, de legalább arcunkat a „tiszta forrás” vizével felfrissíteni, szemünket élesíteni, hogy jobban láthassuk, múltunk által, a jövőt.

¹¹ Bartók Octavian Beunak, 1931. január 10., lásd: *Bartók Béla levelei*, szerk. Demény János, Budapest, 1976, 396–397.

Három a magyar igazság

– folyóiratszám, tanulmánykötet, webes önzonosságtár –

A Napút *Mi magunk* című, a magyar identitás, a magyar tradíció kérdéseit tagláló tematikus száma egy több formában is alakot öltő, a virtuális térbe is kiköltöző, s folyamatosan bővülő vállalkozássorozat kezdete. A **folyóiratban** foglalt anyag értekező prózákból álló része – a lapból terjedelmi okok miatt most kimaradó, de már szintén készen álló egyéb témakifejtő anyagokkal együtt – egy hasonló elvek alapján szerkesztett, de még nagyobb terjedelmet elfoglaló **tanulmánykötetben** (*Mi magunk – Magyar identitás, magyar tradíció*) is hamarosan megjelenik a Cédrus Művészeti Alapítvány kiadásában. A folyóiratban és a tanulmánykötetben foglalt anyag együttesen pedig felkerül a Napút internetes kiadásának honlapjára, ahol a **naputonline.hu** felületén kialakított állandó, kiemelt rovatban foglal majd helyet – *Mi magunk – Magyar Önzonosságtár* címmel.